

Centenar TUDOR MUȘĂTESCU

*„N-am grijă de cei care mă vor plânge după moarte.
Ci numai de cei care mă vor evoca”.*

Sorin CRIȘAN

Tudor Mușatescu și tentația perenității

„Trecutul are voce de bariton” – nota Tudor Mușatescu în jurnalul său, în anul 1950. Recitind paginile dramaturgiei și prozei umoristice a celui căruia, în februarie 2003, îi sărbătorim centenarul nașterii, cititorul poate resimți și astăzi un același timbru puternic, bărbătesc. Evenimentul (punct de reflexie în sine) este o ocazie de a ne raporta – curios lucru – nu atât la trecutul unui creator, cât, mai ales, la propriul nostru prezent, urmând a decela *ce și cât* suntem în măsură să acceptăm, să preluăm și să transmitem mai departe.

E un lucru știut, orice creație (și mai cu seamă cea literară, implicit cea dramaturgică) probează în epoci diferite admirația ori indiferența publicului. Tudor Mușatescu se dovedește a fi un scriitor a cărui tărie de a-și impresiona cititorii/spectatorii este notabilă. Cred că propensiunea spre perenitate a dramaturgiei lui Tudor Mușatescu se regăsește într-o noțiune invocată asiduu în literatura de specialitate: *teatralitatea*.

Or, majorității dramaturgilor le poate fi aplicată, mai mult sau mai puțin generos, marca teatralității. Și, atunci, ce este specific autorului nostru? Mai întâi, cred că ar trebui să numim nerenunțarea la literaritate în favoarea mizanscenei, aceasta din urmă fiind presupusă în miezul expresiei verbale, ba chiar parte a vocabulei (în ciuda faptului că teatralitatea – cf. Patrice Pavis – se opune textului dramatic!). Apoi, teatralitatea este contur al fiecărui gest al personajelor; ea naște efecte vii, fiind întâlnită nu doar în *Titanic vals* (pentru a numi piesa cu care autorul și-a câștigat celebritatea), dar și în piesele incluse în *Teatru la domiciliu* sau în schițele umoristice. Mircea Ghițulescu a înțeles exact acest lucru când a vorbit despre „teatralitatea literară *imediată* (s.m.)” a lui Tudor Mușatescu. Iar acest *imediat* invocat de critic cred că înseamnă și un mod de a ne privi în oglindă (oglindea scenei, oglinda unui trecut-prezent) și a ne interoga – surzând sau nu, acceptând sau nu realul scenei – asupra propriei noastre etici. Și asta pentru că satira pieselor sale este cu trimitere directă spre indivizi și fapte culpabile, făcând trecerea de la comedia sentimentală și comical blând la causticitatea necruțătoare a verbului (referința la Alecsandri și Caragiale este, în acest sens, pe deplin dovedită).

Și totuși, în ciuda unui deget acuzator îndreptat spre sală, *Titanic vals* și *Sosesc deseară* și *Escu* și *Visul unei nopți de iarnă* (dar și *A murit Bubi*, o piesă care ar merita o lectură actuală mai atentă) satisfac și gustul și nevoia publicului de a vedea piese cu un comic sănătos, cu răsturnări de situații și o intrigă inteligentă.

Comicul lui Tudor Mușatescu nu-și dorește să atingă puncte de paroxism sau să arunce evenimentul scenic în afara unui cadru social recognoscibil, iar pentru aceasta recurge adeseori la procedeul de anticlimax tragic, ceea ce obligă personajele, pe de o parte, și actorii, pe de alta, la un polimorfism interpretativ. Interpretarea unui rol din Mușatescu (ca și din Caragiale) este, în același timp, o tentație și o probă a puterii creatoare.

Eronat, personajele din *Titanic vals* (cu excepția lui *Spirache*) au fost clasificate ca fiind marcate de „sărăcie spirituală”. *Chiriachița*, cu toate tarele pe care i le putem găsi, nu este deloc lipsită de spiritualitate; ba mai mult, ea

este prototipul castei pe care o reprezintă: ea este simbolul autorității familiale. În toate piesele lui Tudor Mușatescu, codul familiei se impune cu acribie; iar corijarea normelor stabilite (de unul sau altul dintre personajele ce par a reziza existența celorlalți) se poate realiza doar prin subterfugii și persuadări (așa cum procedează *Spirache* în *Titanic vals*). Și, din nou, lumea eroilor lui Tudor Mușatescu a fost prea facil etichetată ca fiind una a imposturii. Desigur, aceasta există, dar ea se dezvăluie într-o umanitate agresată de istorie; ea este exersată de indivizi cărora li se cere să suporte violența schimbărilor sociale.

Toată această pendulare între stări emotive și opțiuni morale se justifică prin resortul frânt al vremurilor, cel care a aruncat ființa umană spre zone ale falselor valori. Așa încât, *umoristul* Tudor Mușatescu este un scriitor care aparține în egală măsură categoriei creatorilor de drame psihologice și sociale. Niciodată autorul nu a conturat o singură opțiune dramatică în piesele sale: trecerea a făcut-o cel mai adesea rapid, printr-un cuvânt sau un gest, de la comedie la dramă și de aici la farsa tragică, scenele fiind supuse unui principiu aproape matematic al relației cauză–efect și unei logici care nu exclude patosul vieții.

Este modul în care autorul a știut să-și împlinească destinul literar, echilibrând într-o balanță imaginară datele vieții și uneori aruncând câte o privire spre anii ce stau să vină: „N-am grijă de cei care mă vor plânge după moarte. Ci numai de cei care mă vor evoca.”

În extrema stângă: Alexandru SAHIA și Lucia DEMETRIUS. Jos: Sarina CASSVAN și V. DEMETRIUS. Al treilea din dreapta: Tudor MUȘATESCU. Restul nu știm, pentru că nici Vasile Demetrius, ce i-a dăruit fotografia în februarie 1941, nu a notat pe verso.